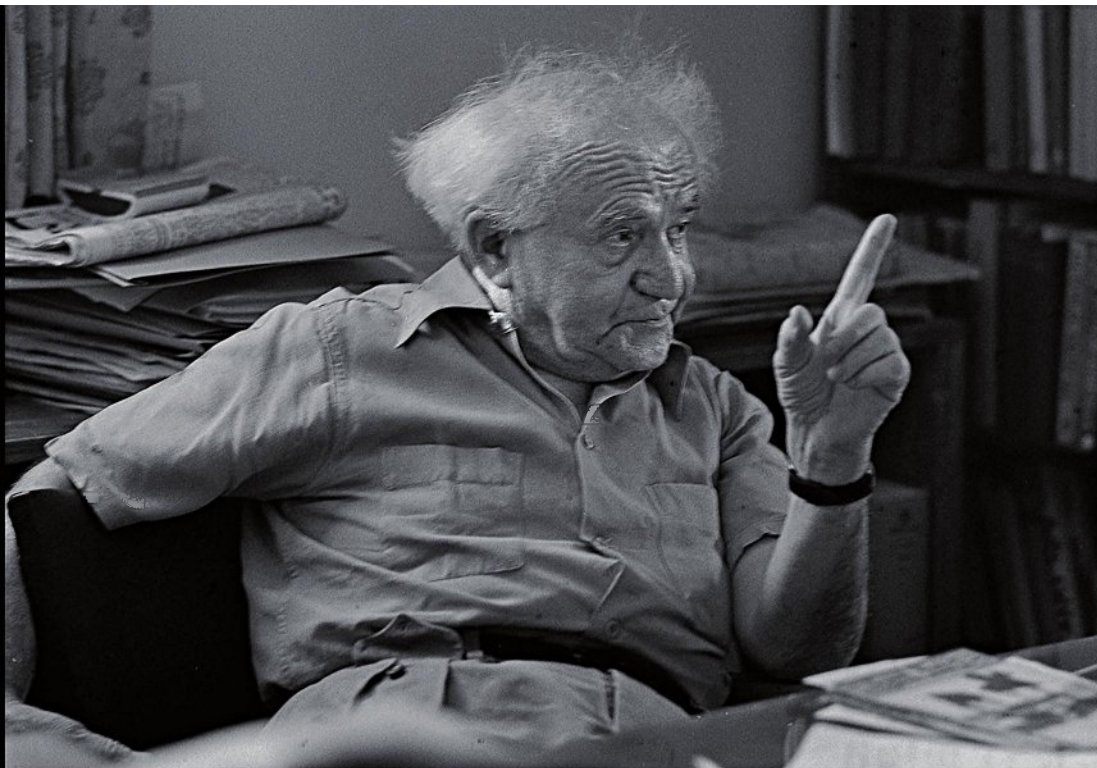

21.76x28.75	1	עמוד 44	הארץ - מוסף הארץ	02/05/2025	93959446-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינון - 80790					

צילום: פריץ כהן / לע"מ

תחת השמש עפרי אילני

האסון שלנו

הצינונות לא נולדה כתנועה גזענית וקולוניאליסטית. המפנה ההרסני שלה התרחש ברגע שבו השתלטו עליה קבוצה של מהפכנים רוסיים

●●● בפברואר 2022, לאחר הפלישה הרוסית

לאוקראינה, הוזמן אלוף במילואים גרשון הכהן לפאנל של חדשות כאן. בשונה מהקו הדומיננטי של התקשורת, הכהן הציג עמדה פרו-רוסית נחרצת. הוא הזכיר שקייב היא ערש לידתה של רוסיה, שגבולות בינלאומיים אינם קדושים, ושהשלטון של פוטין דווקא לגיטימי בעיני האנשים ברוסיה. פרובוקטיבית לא פחות היתה הטענה ההיסטורית שלו, שעל בסיסה הוא נימק את תמיכתו ברוסיה. "מדינת ישראל נבנתה על ידי יהודים רוסים", אמר הכהן. "כמו סבא שלי שמ" גיע מהאזורים האלה. זו קשיחות שהביאה לנו בין השאר את בן-גוריון... ההווה המפאינית לא היתה נאורה, ולא ליברלית". לדבריו, ממש כמו פוטין, "בן-גוריון חשב על התפשטות מתמדת במרחב, כי רצועת החוף של תל אביב היא רק שער לארץ ישראל".

אמירתו של הכהן נבלעה בורם הפטופוט של הפאנלים הטלוויזיוניים. אבל ראוי להתעכב עליה, כי היא חושפת אמת. הניתוח הפוליטי של הכהן הוא דורסני ואפל — ואף על פי כן הטענה ההיסטורית שלו נכונה. מדינת ישראל אכן הוקמה על ידי רוסים, והתרבות הפוליטית הכוחנית, האלימה והאנטי-ליברלית של האימפריה הרוסית טבועה בדנ"א שלה. וזה האסון שלנו.

היסטוריונים, סוציולוגים ועיתונאים מרבים לדון בשאלה מה המקור לפולחן הכוח של ישראל. זוהי מנטליות בריזנטית שהביאה אותנו בימים אלו לשפל מוסרי שלא היה כמוהו — טבח המוני, אכזרי וחסר הבחנה בפלסטינים. העמדה הנפוצה בשמאל ובמרכז נוטה לתלות את האשמה במשיחיות הדתית — אבל הנטייה הצינונית להתפשטות ולהתנחלות התחילה עוד כשישראל נשלטה בידי חילונים שדגלו בחלקם בסוציאליזם מדעי. יש מי שטוענים שהצינונות היתה תנועה קולוניאליסטית וגזענית עוד מאז ימיו של הרצל, אף על פי שברומן "אלט-נוילנד" מוענק לערבים שוויון זכויות מלא.

למעשה, התפנית ההיסטורית של התרבות הפוליטית הישראלית התרחשה ברגע שבו השתלטה על התנועה הצינונית הכת הפוליטית הרוסית, בעיקר של יוצאי העלייה השנייה. בתרבות הרוסית יש צדדים נאצלים, והיא הגיעה לפסגות אינטלקטואליות ותרבותיות. אבל בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20 ידעה רוסיה התפוכות פוליטיות דרמטיות, שהצמיחו בה תרבות פוליטית ברוטלית שבוהו לסובלנות ולנאורות. נולדו שם מגוון צורות ביניים בין לאומנות לסוציאליזם, שהיו עתידות להטביע חותם על המאה ה-20. בית היוצר הפוליטי הזה הוליד את הבולשביזם, וגם את האקטיביזם הפוליטי היהודי. בסביבה הרעיונית הזאת צמחה

בגבולות המחנה

אם כן, החוב הפוליטי של הצינונות לתרבות הפוליטית הרוסית הוא בעצם די גלוי לעין, אבל למה כמעט לא מדברים עליו ומבקרים אותו? פה ושם נשמעו קולות כאלה. אורי אבנרי ובעוד עב"ר ציינו כבר בסוף שנות ה-50 שמדינת ישראל כבולה עדיין לדפוסים של העלייה השנייה. ואולי זה נכון גם היום. אבל בסופו של דבר, כמעט לאף אחד אין ממש אינטרס. הביקורת על הצינונות מגיעה משורות השמאל הרדיקלי, אבל בשורשיה השמאל הזה הוא פרו-סובייטי ומפנה את חצי הביקורת לאימפריאליזם האמריקאי ולקולוניאליזם התיישבותי מערבי. באופן אירוני, הוויכוח בעד ונגד הצינונות נותר בגבולות המחנה של יורשי התרבות הפוליטית הרוסית.

הרוויזיוניסטים אמנם שייכים לתרבות פוליטית שונה, אבל בסופו של דבר גם הם חוטר של אותה משפחה. ההיסטוריונית אניטה שפירא, שידועה כהיסטוריונית ציונית בגוון מפאיניקי, הודתה בספרה "חרב היונה" כי גם האלימות הפוליטית של הרוויזיוניסטים צמחה בבית מדרשו של השמאל המהפכני הרוסי. "העולם הרוחני שהשמאל בחלקו הניכר השתייך אליו לא היה העולם של הסוציאליזם דמוקרטי, אלא של המהפכנות האלימה ממזרח אירופה. הסמלים והמודלים שלו לא היו שאובים מהתנועות של הרפורמה הסוציאליטית, אלא בעיקר מאלה של רוסיה הס'רית (סוציאליזם רבולוציונרית) והבולשביקית. בעולם זה היתה האלימות כלי פעור לה שלא נפסל על הסף", כתבה שפירא. ורעי האלימות של הימין היו טמונים באידיאולוגיה המהפכנית של השמאל הרוסי.

התרבות הפוליטית הרוסית טבועה כל כך עמוק בפרויקט הצינוני, שכיום כמעט אי אפשר לדמיין אפשרות היסטורית אחרת. גם ההישגים של ישראל נוקפים ברובם לזכותו של אותה מנטליות מהפכנית-פרטיזנית חסרת מעצורים. ייתכן שזה סוד ההישגות של הצינונות. אבל היום, בני קודה היסטורית שבה רוסיה וישראל הן שתי ישויות בריזנטיות שזורעות אימה והרס, הדמיון נעשה שוב גלוי לעין. והוא לא מקרי. אם יש תקווה לישראל, היא קשורה בהשתחררות מהמורשת הפוליטית ההרסנית הזאת. ■

גם הצינונות המעשית וגם תנועת ז'בוטנסקי. יוסף טרומפלדור, מושא ההערצה של שני הפלגים, יכול להיחשב לדמות המייצגת את המנטליות הזאת. מכאן והלאה, הדמויות הדומיננטיות בעיצוב ההיסטוריה הישראלית צמחו מהסביבה הזאת: לא רק בן-גוריון אלא גם משפחת דיין ומשפחת שרון. למעשה, גם משפחת נתניהו: שהרי סבו של ביבי, נתן מיליקובסקי, התעצב מבחינה פוליטית בחוגי הצינונות הרוסיים. היו בצינונות מקורות השפעה אחרים, בעיקר ממרכז אירופה. אך למרות הסקרנות הרבה שמעוררת יהדות גרמניה, השפעתם של היקים היתה בסופו של דבר זניחה. אינטלקטואלים ומנהיגים ספרדים היו שוליים עוד יותר. גם ההשפעה של התרבות הפוליטית ההומניסטית נדרסה, למרבה הצער, על ידי המכונה הפוליטית של הרורסים. לזכותם של האחרונים ייאמר שהם היו באמת קשוחים ונחושים, ומוכנים יותר מן האחרים להקריב ולסגפנות.

ולטר מווס, ממנהיגייה של תנועת הנוער היהודית-גרמנית שהפך לבעל טור ב"הארץ", ידע לאפייין את תכונותיהם של הרוסים במאמר שפירסם ב-1951. מווס זילול בתכונות האובייקטיביות של הרוסים. כמו ייקים רבים, הוא סבר שהיהודים הרוסים הם חומר אנושי ירוד, נטולי חינוך ותרבות. ועם זאת, אי אפשר לשלול מהם את המסירות שלהם: "המוסקובים הללו היתה להם סגולה אחת, שלא נמצאה בשום שבט אחר של העם היהודי: רוח הקודש דבקה בהם", כתב מווס. "הם היו אידיאליסטים קנאים, בעלי סגולת מסירות ורמה אתית שאפשר למצוא רק בתקופות מועטות של המין האנושי; מרוב כנים היו לכל קורבן; מתלהבים לכל רעיון בלתי אפשרי; בלתי גרתיים מכל תפקיד ועבודה, והיו קשים ביותר; מתייחסים בריזנטיות מרובה לכל בעיה, ותכופות בריזנטיות רבה מדי".

מבחינה תרבותית, הריזנטיות הזאת והנרקות האידיאולוגית הפכו את התרבות הצינונית לשממה אסתטית חסרת הומור וארוס, שמזכירה את הטייגה הקפואה של סיביר. אדמה מהודקת, קשה ואכזרית. אך גרוע מכך, העולם הרעיוני הכוחני שמקורו ברוסיה סיפק הצדקה לדריסה של מיעוטים, להתנחלות ולהשתלטות כוחנית על טריטוריה.